

Martin H. Franzmann

Viešpaties Žodis auga
Įvadas į Naujajį Testamentą.
Kilmė, tikslas ir reikšmė

TURINYS

Pratarmė.	9
I skyrius.	10
Istorinis Naujojo Testamento Žodžio pobūdis	
II skyrius.	25
Judėjiškojoje krikščionybėje įdiegtas Žodis: Jokūbo laiškas	
III skyrius.	46
Pagonių ir žydų krikščionybė – įtampa ir konfliktas: apaštalų susirinkimas ir Pauliaus laiškas galatams	
IV skyrius.	60
Viešpaties Žodis auga Europoje: Pauliaus laišakai Tesalonikos bažnyčiai	
V skyrius.	70
Trečioje Pauliaus misijų kelionėje parašyti laišakai	
VI skyrius.	105
„Bet žodis nesurakinamas“: Pauliaus laišakai iš kalėjimo	
VII skyrius.	130
Tikėjimo ir tiesos mokytojas pagonims: pastoraciniai Pauliaus laišakai	
VIII skyrius.	147
„Jie ištvermingai laikėsi apaštalų mokymo“: trys pirmosios evangelijos ir Apaštalų darbų knyga	
IX skyrius.	191
Pirmas ir antras Petro laišakai: „Stiprink savo brolius“. Judo laiškas	
X skyrius.	207
„Dabar dienų pabaigoje Jis prabilo į mus per Sūnų“: Laiškas hebrajams	
XI skyrius.	216
„Aš jus išsirinkau ir paskyriau, kad eitumėte, duotumėte vaisių ir jūsų vaisiai išliktų“: Jono Evangelija, laišakai ir Apreiškimas Jonui	
XII skyrius.	249
Naujojo Testamento raštų rinkinio augimas: Naujojo Testamento kanonas	
Bibliografinės pastabos	256

CHRONOLOGINĖ LENTELĖ

30 m. – Sekminės, Naujojo Testamento bažnyčios gimimas.

32 m. – Stepono mirtis ir Pauliaus atsivertimas.

43 m. – Bažnyčios iš buvusių pagonių įkūrimas Antiochijoje;
Barnabas kviečia Paulių į Antiochiją.

44 m. – Zebediejaus sūnaus Jokūbo mirtis.

Apie 45 m. – JOKŪBO LAIŠKAS.

46–48 m. – Pirmą Pauliaus misijų kelionę.

48 m. – LAIŠKAS GALATAMS.

49 m. – Apaštalų susirinkimas.

49–51 m. – Antra Pauliaus misijų kelionė.

50 m. (pradžią) – PIRMAS LAIŠKAS TESALONIKIEČIAMS;

50 m. (vasara) – ANTRAS LAIŠKAS TESALONIKIEČIAMS.

52–56 m. – Trečia Pauliaus misijų kelionė.

55 m. (pavasaris) – PIRMAS LAIŠKAS KORINTIEČIAMS;

55 m. (vasara arba ruduo) – ANTRAS LAIŠKAS KORINTIEČIAMS.

56 m. (pradžią) – LAIŠKAS ROMIEČIAMS.

56–58 m. – Pauliaus įkalinimas Cezarėjoje.

58–59 m. – Pauliaus kelionė į Romą.

59–61 m. – Pauliaus įkalinimas Romoje.

59–61 m. – LAIŠKAI KOLOSIEČIAMS, FILEMONUI, EFE-
ZIEČIAMS, FILIPIEČIAMS (laiškai iš kalėjimo).

50–60 m. – EVANGELIJA PAGAL MATĄ.

Apie 60 m. – EVANGELIJA PAGAL MORKŲ.

62–63 m. – PIRMAS LAIŠKAS TIMOTIEJUI.

63 m. – LAIŠKAS TITUI.

64 m. – Gaisras Romoje, Nerono persekiojimas.

65–67 m. – ANTRAS LAIŠKAS TIMOTIEJUI.

61–62 m. – PIRMAS PETRO LAIŠKAS.

62 m. (?) – ANTRAS PETRO LAIŠKAS.

65–69 m. – EVANGELIJA PAGAL LUKĄ, APAŠTALŲ DARBŲ
KNYGA.

60–70 m. – JUDO LAIŠKAS.

65–70 m. – LAIŠKAS HEBRAJAMS.

70 m. – Jeruzalės sunaikinimas

90–100 m. – EVANGELIJA PAGAL JONĄ, PIRMAS, ANTRAS
IR TREČIAS JONO LAIŠKAI.

95 m. – APREIŠKIMAS JONUI.

PRATARMĖ

Mėginau parašyti šią tokį įvadą į Naująjį Testamentą, kurio pats ieškojau savo studijų laikais, bet taip ir nesuradau. Ieškojau knygos, kuri man būtų davusi galimybę ir istoriniu, ir teologiniu požiūriu „praminti taką“ per Naująjį Testamentą; knygos, kuri man būtų leidusi drąsiai „vaikščioti“ Naujajame Testamente ir suteikusi tvirtą pagrindą išsamesniems moksliniams tyrimams ateityje. Todėl Šventąją Dvasią rimtai vertindamas kaip didžiausią galią istorijoje, istorinius duomenis mėginau padaryti naudingus teologiniu požiūriu. Stengiausi parašyti knygą, kuri paskatintų kuo daugiau gilintis į patį Naujojo Testamento tekstą. Teorijas ir hipotezes apribojau iki minimumo ir tik paminėjau nuomones, kurios skiriasi nuo mano nuomonės.

Šis bandymas išleisti knygą, kuri, visų pirma, studentą paliktų „akis į akį“ su Naujuoju Testamentu, turi ir tam tikrų trūkumų, kuriuos visiškai suprantu. Pirma, išreišdamas savo pažiūras esu priverstas iš dalies būti kategoriškesnis negu norėčiau. Antra, atrodė, jog šiame darbe būtų tikslinga nenaudoti išnašų, tad rizikavau pasirodyti nepaisantis skolos, kurią privalėčiau grąžinti daugeliui šioje srityje dirbusių ir dirbančių specialistų. Todėl kaip kiekvienas šios srities studentas dėkingai pripažįstu, jog „esu visų sutiktųjų dalis“. Norėčiau pareikšti, kad esu ypač skolingas iškiliam Naujojo Testamento tyrėjui Adolfui Schlatteriui.

Noriu padėkoti ir leidyklai *Concordia Publishing House*, ir Liuteronų bažnyčios Misūrio sinodo literatūros tarybai, suteikusiai man pakankamai laiko darbui prie šios knygos. Meldžiuosi, kad maloningas Viešpats laimintų jų veiklą.

Be to, reiškiu padėką už galimybę cituoti pataisytą Biblijos leidimą (Revised Standard Version), kurį 1946 ir 1952 metais autorizavo Nacionalinės bažnyčių tarybos Krikščioniškojo švietimo skyrius, o išleido *Thomas Nelson & Sons*.

Martinus H. Franzmannas

I SKYRIUS

ISTORINIS NAUJOJO TESTAMENTO ŽODŽIO POBŪDIS

Skaitiniai: Apaštalų darbai (1–12 sk.)

„Viešpaties žodis augo“ – šį posakį Lukas, apibendrindamas ankstyvosios bažnyčios istorijos laikotarpį, Apaštalų darbų knygoje vartoja tris kartus, (*Apd* 6,7; 12,24; 19,20). Šiais žodžiais iškalingai išreiškiama biblinė Dievo žodžio samprata. Mūsų Viešpats žodį palygino su sėkla – sėjama, dygstančia ir augančia: „Sėkla yra Dievo žodis“ (*Lk* 8,11). Viešpaties žodis yra galia, jis aktyvus, „galingai plinta“, kaip sako Lukas viename iš kų tik minėtų epizodų (*Apd* 19,20). Paulius evangeliją apibūdina kaip „nešančią vaisių ir augančią“ (*Kol* 1,6), o Petras apie „gyvą ir pasiliekančią Dievo žodį“ kalba kaip apie „nenykstančią sėklą“ (*1 Pt* 1,23).

Todėl šis „gyvas ir veiksmingas“ (*Hbr* 4,12) žodis yra veikianti galia istorijoje; jis „skinasi kelią“ pasaulyje ir yra „gerbiamas“ (*2 Tė* 3,1) laike bei vietoje ir tarp žmonių; jis įpintas į įvykius, susietas su pasauliu, įtraukia žmones. Dievo žodis yra veikiantis Dievas, nes Dievas yra ne lektorius, bet Dievas, kuris „darbuojasi iki šiolei“, – taip apie savo Tėvą ir save – Sūnų – pasakė Jėzus (*Jn* 5,17). Dievas yra visos istorijos Viešpats, apsireiškiantis savo galingais veiksmais istorijoje, o žodis, kurį Jis duoda išsakyti savo pranašams, šiuos veiksmus interpretuoja ir padaro tvirta jėga pasaulyje. Viešpaties žodis ir darbas taip glaudžiai siejasi tarpusavyje, kad ir Senajame, ir Naujajame Testamente apie didingus Dievo veiksmus kalbama kaip apie Jo žodžio veikimą. 107 psalmėje, kurioje VIEŠPATS šlovinamas kaip Išvaduotojas iš visokio blogio, Jo veikimas, gelbėjantis žmones, kurie „už savo kaltes turėjo kentėti... ir buvo netoli mirties vartų“, apibūdinamas šitaip: „Jis siuntė savo žodį jiems išgydyti ir išgelbėti nuo pražūties“ (*Ps* 107,17–20). O Petras savo pamoksle Kornelijaus namuose Dievo Sūnaus siuntimo į pasaulį istoriją apsaiko šitaip: „Jis [Dievas] pasiuntė Savo žodį Izraelio vaikams ir per Mesiją Jėzų paskelbė ramybės gerą naujieną“ (*Apd* 10,36).

Taigi, jei norime išgirsti dievišką Naujojo Testamento žodį jo paties kalba (o tai yra tikroji interpretavimo užduotis bei funkcija), reikia jį nagrinėti istoriškai. Turime išmokti matyti jį kaip augantį ir veikiantį dievišką žodį, kaip patį Dievą, veikiantį istorijoje. Turime jį pažinti ir suvokti kaip žodį, kurio kilmės vieta yra žmonijos

istorijoje; kaip žodį, kuris savo formą ir reikšmę įgauna iš istorijos; kaip žodį, kuris iš tiesų yra istorija („įstabių Dievo darbų“ (*Apd* 2,11 atpasakojimas) ir kuris istorijoje turi kuriančią galią.

Pasak lyginamosios religijotyros specialistų, Apaštalų darbų knyga yra unikali religijų istorijoje. Joks kitas religinio gyvenimo aspektas neperteikia tokio aiškaus religinio istorijos jausmo, tokio absoliutaus įsitikinimo, kad Dievas yra istorijos Dievas, kuris „apsivelka“ didingų darbų rūbu norėdamas apsireikšti žmonėms. Tik čia randame tikrą tikėjimą, kad Jo žodis yra galia, iš tiesų pasireiškianti istorijoje. Todėl Apaštalų darbų knyga yra neprilygstamai vertinga viso Naujojo Testamento studijoms. Vertinga tuo, kad suteikia istorinės informacijos, būtinos daugelio Naujojo Testamento knygų, ypač Pauliaus laiškų, istoriniam fonui atkurti. Ir ne tik dėl šios priežasties. Be abejo, Apaštalų darbų knygą branginame ir vertiname kaip istorijos tyrėjai, tačiau interpretuodami Naująjį Testamentą niekada nesame tik istorikai. Visų pirma, kaip teologai ir tikintieji istorine medžiaga naudojamės siekdami svarbesnio tikslo – girdėti Naująjį Testamentą, t. y. *dabar* mums kalbantį gyvą Dievo balsą. Būtent teologams ir tikintiesiems Apaštalų darbų knyga turi neprilygstamą vertę. Tai pirmosios bažnyčios istorija, pasakojama ir suprantama ne kaip bet kurios religinės bendruomenės istorija, o kaip Dievo žodžio augimo, vystymosi ir pergalės istorija, todėl nuo Apaštalų darbų knygos priklauso ne tik mūsų tyrimo metodas, bet ir esminis religinis požiūris.

Pirmi dvylika Apaštalų darbų skyrių mums suteiks informacijos, leidžiančios atkurti istorinę Jokūbo laiško situaciją ir autentišką funkciją, taip pat padės suvokti Pauliaus laiškam pradžių davusios misijos tarp pagonių kilmę bei foną. Vis dėlto teisingai pasielgsime šiais skyriais visų pirma naudodamiesi kaip priemonėmis įgyti esminei teologinei išvalgai į Naujojo Testamento Dievo žodžio pobūdį. Tai nereiškia, kad ignoruojame istoriją; tai reiškia, jog istorijoje matome Dievo – mūsų Dievo – apreiškimą. „Kai mano meilė eina, ji eina per žemę“, – yra pasakęs poetas apie damą, kuri buvo ne tokia „dangiška“ kaip garsesnių rašytojų mylimosios. Tą patį galime pasakyti apie mūsų Dievą: „Kai mūsų Dievas eina, Jis eina per žemę.“ Jis nelieka tolimas ir miglotas filosofų Dievas, bet nužengia, kad įeitų į istoriją, ir savo maloningą darbą atlieka čia, dėl mūsų, žmonių, ir dėl mūsų išganymo. Istorškai tyrinėdami pirmosios bažnyčios gyvenimą ir ją sukūrusio apaštalinio skelbimo kilmę, išgirsime Dievą, mums kalbantį dabar.

Ankstyvosios bažnyčios gyvenimas

Naujoji Dievo tauta, kuriai viešpatauja Jėzus Kristus

Koks buvo pirmosios bažnyčios gyvenimas – gyvenimas istorinėse Naujojo Testamento ribose – dirva kurioje ji užsimezgė ir augo? Svarbiausia ir akivaizdžiausia šio gyvenimo savybė ta, kad jame vyrauja Viešpats Jėzus Kristus. Lukas aiškiai pasako, jog Apaštalų darbų knyga (antroji iš dviejų dalių veikalo, pirmoji yra Evangelija pagal Luką) tiesiogiai tęsia Jėzaus Kristaus Evangeliją: „Pirmoje knygoje, <...> aš pasakojau apie viską, ką Jėzus nuo pat pradžių veikė ir mokė“ (*Apd* 1,1). Pirmoje šios knygos dalyje (1–12 sk.) didelę reikšmę įgauna žmogiška Petro asmenybė, o antroje (13–28 sk.) – Pauliaus, tačiau juos visiškai užgožia ir palenkia tikrasis ir vienintelis Apaštalų darbų knygos Veikėjas – Jėzus, kuris toliau veikia ir moko. Tai Jo, o ne Petro ar Pauliaus žodis čia auga, sparčiai plinta ir nugali – šį faktą Petras ir Paulius patvirtino pirmieji.

Jėzaus žodis auga, Jo valia vykdoma. Jis išaukštintas kaip didis ir nenugalimas Viešpats, „paimtas“ į dangų, į Dievo pasaulį (*Apd* 1,2.9.11), „Dievo dešinės išaukštintas“ (*Apd* 2,33) kaip „Vadas ir Išgelbėtojas“ (*Apd* 5,31), „visų Viešpats“ (*Apd* 10,36). Steponas mirdamas meldžiasi šiam Viešpačiui taip, kaip pats Jėzus ant kryžiaus buvo meldęsis savo Tėvui (*Apd* 7,59-60; plg.: *Lk* 23,34.46).

Jis yra išaukštintas Viešpats dėl savo prisikėlimo iš mirties: „Tą Jėzų Dievas prikėlė <...> Dievo dešinės išaukštintas <...> Dievas padarė Viešpačiu ir Mesiju tą Jėzų“ (*Apd* 2,32.33.36). Dievas prikėlė Jėzų iš mirties ir išaukštino Jį savo dešine kaip Vadą ir Išgelbėtoją (*Apd* 5,30.31). „Trečią dieną Dievas Jį prikėlė ir leido Jam pasirodyti“ (*Apd* 10,40). Išaukštintas Viešpats yra iš mirties prisikėlęs Viešpats; tai tvirtai ir amžinai sujungia Jį su Viešpačiu, kuris dėl mūsų, žmonių, ir dėl mūsų išganymo tapo žmogumi; su Viešpačiu Jėzumi, buvusiu tarp savo mokinių, kurį Jonas Krikštytojas paskelbė ir paliudijo (*Apd* 1, 21.22); tas *žmogus* – Jėzus iš Nazareto, kurio tikrumą Dievas Izraeliui įrodė tarp izraelitų padarytais galingais darbais (*Apd* 2, 22); kurį Dievas patepė Šventąja Dvasia ir galybe ir kuris vaikščiojo sėdamas gerį ir gydydamas visus velnio prispaustusius (*Apd* 10,38).

Jis yra Viešpats, nes šį maloningos tarnystės kelią nuėjo iki galo. Tai naujosios Dievo šventyklos kertinis akmuo, atmetas statytojų (*Apd* 4,10-11), išduotas savo mokinių, suimtas savo tautos (*Apd* 1,16), nužudytas ir nukryžiuotas (*Apd* 2,23; 3,13-15; 4,10; 7,52).

Naujoji Dievo tauta pažįsta ir skelbia savo Viešpatį Dievo Tarnu. Tarno terminas šiuose pirmuose Apaštalų darbų knygos skyriuose Jėzui taikomas kur kas dažniau nei kitose Naujojo Testamento dalyse (*Apd* 3,13.26; 4,27.30; plg.: 8,32-33). Tikriausiai joks kitas terminas taip taikliai neapibūdintų Jo ypatingo visuotinio viešpatavimo. Šiuo terminu liudijama, kad per Jėzų išsipildė Izaijo pranašystės, Dievo tautos viltį nukreipusios į VIEŠPATIES Tarną, kuriam VIEŠPATS suteikė savo Dvasią gailestingumo tarnystės misijai atlikti visose tautose ir taip Jį padarė „sandora Izraelio tautai“ (t. y. Jam skyrė amžiams įgyvendinti Dievo sandoros gailestingumą bei ištikimybę Dievo išrinktai tautai). Be to, Jam skirta būti „šviesa tautoms“, visai žmonijai atnešančia didžiosios Dievo išganymo dienos aušrą (*Iz* 42,1-9). Pranašas Tarną apibūdina kaip nužengiantį į pažeminimo gelmes, kur Jo tarnystė atmetama (*Iz* 49,4.7; 50,6). Tačiau šios tarnystės tikslas yra atkurti Izraelį ir išganyti visas tautas, kad VIEŠPATIES „išganymas pasiektų žemės pakraščius“ (*Iz* 49,6). Pranašas vaizduoja Tarną per tarnystę ir pažeminimą einantį į garbingą išaukštinimą: „Iš tikrųjų mano tarnui seksis, jis bus aukštai iškeltas ir didžiai išaukštintas <...> o karaliai stovės netekę žado“ (*Iz* 52,13.15).

Tačiau Jis negalėjo nugalėti, kol tarnystės keliu nebuvo nusileidęs iki pat galo, kol nebuvo ne tik „paniekintas, žmogaus vardo nevertas“ (*Iz* 53, 3), bet ir sumuštas, paliktas bėdoje paties VIEŠPATIES (*Iz* 53,10), kuris priskyrė Jį prie piktadarių (*Iz* 53,12), Jam užkrovė ir per Jį pasmerkė visų nedorybes (*Iz* 53,5.6). Tik prisimėms atperkamąją mirties bausmę už nuodėmingus žmones, nešęs daugelio kaltes, už kurias kaip avinėlis buvo nuvestas papjauti, Jis prisikėlė naujam gyvenimui ir pergalei (*Iz* 53,10-12). Tarno terminu apaštalai, o po jų ir naujoji Dievo tauta apibendrina visą savo Viešpaties garbę. Šis terminas apima tarnaujančio Mesijo, nukryžiuoto Mesijo, prisikėlusio Mesijo ir išaukštinto Mesijo garbę, apšviečia tamsiąją Jo kryžiaus paslaptį.

Pranašas apie Tarną sakė: „Atidavęs save kaip atnašą už kalnę, jis matys palikuonis ir gyvens ilgą laiką. Per jį klestės VIEŠPATIES užmojis. Už savo vargus jis matys šviesą dienų pilnatvėje“ (*Iz* 53,10-11).

Naujosios Dievo tautos Tarnas – Mesijas – jiems yra ne paprastas atsiminimas, taip pat ne miręs didvyris, ir ne įamžintas kankinys. Tai šalia esantis, gyvas, aktyviai veikiantis Viešpats. Petras žmonėms kalba: „Dievas pirmiausia jums pažadino ir pasiuntė savo tarną, kad jis atneštų jums palaimą, atitraukdamas kiekvieną nuo jo nusikaltimų“ (*Apd* 3,26). Šis laiminantis bažnyčios Viešpaties būdas akivaizdžiai

atskleidžiamas Apaštalų darbuose, kur Lukas kalba apie Jo „vardą“, nes Dievo „vardas“ biblinėje kalboje reiškia Dievą, atsigręžusį į žmogų, einantį į bendrystę su žmogumi, kuriantį ir formuojantį žmogaus istoriją. Viešpaties Jėzaus Kristaus „vardas“ taip pat reiškia veikiantį Viešpatį. Viešpaties Jėzaus „vardu“ padarytas stebuklas, tarkime, kai Petras luošam vyrui prie šventyklos Gražių vartų sako: „Jėzaus Kristaus Nazariečio vardu kelkis ir vaikščiok“ (*Apd* 3,6), reiškia, kad Viešpats, kuris savo kūno dienomis vaikščiojo sėdamas gėrį, maloningai ir galingai veikia pasaulyje iki pat šių dienų – šitaip Gyvenimo Autorius pražuvusią Dievo kūriniją prikelia tikram visaverčiam gyvenimui (*Apd* 3,15-16; 4,10; plg.: 9,34). Taigi išgelbėjimo trokštantys žmonės turi šauktis vardo, kurio turėtoją Dievas padarė Viešpačiu ir Kristumi (*Apd* 2,21.36); jie kviečiami atgailauti ir priimti krikštą Jėzaus vardu, kad jų nuodėmės būtų atleistos (*Apd* 2,38), nes „kiekvienas, kas jį tiki, gauna jo vardu nuodėmių atleidimą“ (*Apd* 10,43). Jėzuje Kristuje, per Jo malonę, veikiančią Krikšte ir Žodyje, žmonės yra išgelbėti nuo teismo (*Apd* 2,40), nuvesti pas Dievą, sutaikyti, gavę atleidimą ir tapę naujosios Dievo tautos nariais. Išgelbėjimas įgyvendinamas tikrai Jo vardu (*Apd* 4,12), nes tai asmeniškai suteikiama karališkai dosni paties Dievo malonė. Jis yra dabartinė Dievo karalystė. Lukas, sakydamas, kad Pilypas Samarijoje skelbė „Dievo karalystės gerąją naujieną ir Jėzaus Kristaus vardą“ (*Apd* 8,12), siekia ne informuoti apie dvi Pilypo žinios temas (Pilypo tema buvo tik viena: jis „jiems paskelbė Mesiją“, *Apd* 8,5), bet dvejopai apibūdina vieną jo žinios temą. Posakis „Jėzaus Kristaus vardas“ reiškia „Dievo karalystė“. Ten, kur veikia Viešpats Jėzus, veikia pats Dievas, tarp žmonių įkuriantis savo malonės karalystę.

Išaukštintas Viešpats veikia istorijoje per žmones. Šie yra Jo „įrankiai“ (*Apd* 9,15), kuriuos Jis pasirenka dėl beribės savo malonės. Šiai karališkai malonei turi nusilenkti net ir persekiotojas Saulius, kuriam tenka Viešpaties vardą skelbti „tautoms, karaliams ir Izraelio vaikams“ ir dėl jo kentėti (*Apd* 9,15-16). Viešpats daro žmones savo apaštalais, pasiuntiniais, visiškai priklausomais nuo siuntėjo valios ir Jam besąlygiškai paklusniais. Jie išsako Jo žodį, Jam atstovauja ir su Juo suveda kitus žmones. Kaip tik todėl galingi apaštalų darbai yra Viešpaties darbai: „nes apaštalai darė daug stebuklingų ženklų“ (*Apd* 2,43; plg.: 5,12). Petras šitaip kalba vadovams, seniūnams ir Rašto aiškintojams apie savo išgydytą luošą vyrą: „vardu Jėzaus Kristaus Nazariečio, kurį jūs nukryžiuavote ir kurį Dievas prikėlė iš numirusių! Tik jo vardu šis vyras jūsų akivaizdoje stovi sveikas“ (*Apd* 4,10). O Lydoje Petras prie paralyžiuoto vyro gulto ištare bene patį taikliausią posakį, reiškiantį, jog apaštalas yra Viešpaties Jėzaus

Kristaus „išrinktasis įrankis“: „Enėjau, tave gydo Jėzus Kristus“ (*Apd* 9,34). Apaštalai, kaip Viešpaties įrankiai, nesiekia jokios naudos sau: „ko taip žiūrite į mudu, tarsi mes savo galia ar savo maldingumu būtume pastatę jį ant kojų?“, – sako Petras nustebusiems žmonėms Saliamono stoginėje (*Apd* 3,12). O prie jo kojų puolusiam Kornelijui liepia: „Kelkis! Juk ir aš esu žmogus“ (*Apd* 10,25.26). Apaštalai yra nepasitebimi, Viešpaties pasirinkti įrankiai, tik Viešpaties akivaizdos žmogiškos priemonės, kaip tik todėl jų žodis kuria ir valdo visą naujosios bendruomenės gyvenimą: „Jie išstvermingai laikėsi apaštalų mokslo“ (*Apd* 2,42).

Apaštalai nėra religijos genijai, kurių įžvalgos gausintų žmonijos sukaup tą religinį paveldą. Tai tik apreiškimo gavėjai, Asmens ir veiksmų istorijoje liudytojai, šio Asmens ir Jo veiksmų užgožti ir valdomi. Apaštalai svarbūs ne dėl savo asmenybės, o dėl žinios, kurią liudija. Dievišką galią jie įgauna tik vienam tikslui – liudyti (*Apd* 1,8). Ne gana to, prieš naudodamasis jais kaip savo įrankiais, Viešpats turi visiškai pakeisti jų žmogišką mąstymą. Jie smalsauja apie laiką ir metą, mąsto apie viešpatavimą Izraelyje: „Viešpatie, gal tu šiuo metu atkursi Izraelio karalystę?“ (*Apd* 1,6). Tada Viešpats nukreipia jų žvilgsnį nuo smalsavimo apie laiką prie protoingų atsidavimo aukščiausiai Tėvo valiai; nuo minties apie viešpatavimą – prie pareigos tarnauti; nuo siauro Izraelio horizonto – prie plaus pasaulio. Apaštalai privalo būti Jo liudytojai ne tik savo žemėje tarp pažįstamų ir mylimų žmonių, bet ir eiti pas nekenčiamus samariečius, traukti iki pat žemės pakraščių, į platų pagonių pasaulį, su kuriuo nesieja jokie prigimtinio ryšio jausmai (*Apd* 1,8). Viešpats apaštalus siunčia liudyti žydams ir pagonims, nes Jis yra žmonijos Viešpats (*Apd* 10,36), sukuriantis visą istoriją. Aštuntoje pirmo Apaštalų darbų skyriaus eilutėje ne tik išdėstomas Apaštalų darbų knygos planas, bet ir bažnyčiai nurodoma visos istorijos kryptis iki to laiko, kada Žmogaus Sūnus sugrįš užbaigti, teisti ir vainikuoti istorijos.

Todėl naujosios Dievo tautos gyvenimas yra pavaldus Jėzui Kristui, o žmonės, kuriems išaušo nauja Dievo diena, regi, kaip sako Paulius, „Dievo šlovę, spindinčią Kristaus veide“ (2 *Kor* 4,6). Jie mato Dievo šlovę dėl to, kad Jėzaus viešpatavimas Dievo neužtemdo, bet Jį apreiškia. Jėzaus vardas yra Dievo karalystės apreiškimas (*Apd* 8,12; plg.: 28,31), o būti pavaldžiam Jėzui reiškia gyventi bendrystėje su Dievu.

Istorija, Jėzų apreiškianti kaip Viešpatį ir Karalių, apreiškia ir Dievą Karalių kaip maloningą ir visagalį istorijos Viešpatį. Dievas „visų pranašų lūpomis“ (*Apd* 3,18; plg.: 4,25-26) paskelbė apie Kristaus, Savo patepto Karaliaus, atėjimą. Dievas paliudijo apie žmogų Jėzų iš Nazareto galingais darbais, stebuklais